

ЭПІСТАЛЯРНАЯ СПАДЧЫНА ЯКУБА КОЛАСА ПЕРЫЯДУ ВЯЛІКАЙ АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ Ў СІСТЭМЕ МАСТАЦКАЙ ДАКУМЕНТАЛІСТЫКІ

EPISTOLARY HERITAGE OF YAKUB KOLAS DURING WORLD WAR II IN THE SYSTEM OF ARTISTIC DOCUMENTARY

V. A. Sahar *V. A. Sahar*
БДПУ (Мінск)

Навук. кіраўн. – Н. В. Заяц, канд. філалаг. навук, дац.

К. У. Макарэвіч, м.н.с. ДНУ “Цэнтр даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі”

У артыкуле даследуецца эпістэлярыя спадчына Якуба Коласа перыяду Вялікай Айчыннай вайны, вызначаецца яе месца ў сістэме мастацкай дакументалістыкі.

The article outlines the epistolary heritage of Yakub Kolas during the Great Patriotic War. It reveals its place in the system of artistic documentary.

Ключавыя словы: эпістэлярны жанр; ліст; Вялікая Айчынная вайна; Якуб Колас; мастацкая дакументалістыка.

Key words: epistolary genre; writing; The Great Patriotic War; Yakub Kolas; artistic documentary.

Эпістэлярыя спадчына вядомых людзей – пісьменнікаў, мастакоў, палітычных дзеячаў – выклікае павышаную цікавасць даследчыкаў і шырокай грамадскасці. Лісты разглядаюцца не толькі як гісторыка-культурны дакумент эпохі, але і даюць псіхалагічную характарыстыку асобы адрасанта, выяўляюць яго маральна-духоўныя арыенціры, сведчаць пра асаблівасці светапогляду. Лісты, тэлеграмы, паштоўкі, дарчыя надпісы можна разглядаць як самастойны жанр пісьменніцкай творчасці. Эпістэлярый дае магчымасць даведацца пра канкрэтныя падзеі літаратурнага і грамадскага жыцця, пра творчую атмасферу, у якой даводзілася працаваць пісьменніку. Акрамя таго, перапіска багатая на звесткі аб творчых інтарэсах аўтара, коле яго знаёмых і сяброў, сям’і, грамадскай дзейнасці, адносінах да пэўных падзей.

Эпістэлярыя спадчына Якуба Коласа – адметная частка творчасці пісьменніка, што выяўляе асобную грань яго мастацкага таленту. Яна прадстаўлена немалой колькасцю лістоў (пра гэта сведчыць і апошні збор твораў, і дадзеныя, атрыманыя ў Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеі Якуба Коласа). Значная частка эпістэлярных тэкстаў датуецца гадамі Вялікай Айчыннай вайны, большасць з іх напісана ў Ташкенце, дзе Якуб Колас знаходзіўся ў эвакуацыі. Адрасатамі з’яўляюцца члены сям’і (жонка Марыя Дзмітрыеўна, сыны Даніла і Юрка, іншыя сваякі), сябры-пісьменнікі М. Лынькоў, П. Броўка, П. Глебка, Э. Агняцвет, К. Чорны, К. Крапіва, а таксама перакладчык твораў Якуба Коласа на рускую мову С. Гарадзецкі, руская паэтэса

С. Сомава і многія іншыя. Асабістыя пасланні, створаныя ў гады ваеннага ліхалецця, не маглі не адлюстроўваць атмасферу часу і духоўны стан класіка беларускай літаратуры.

Якуб Колас быў у эвакуацыі і не стаў непасрэдным сведкам і ўдзельнікам ваенных дзеянняў, тым не менш у яго лістах сустракаюцца карціны разбурэнняў: *“Разбілі некалькі дамоў. Адна бомба ўпала ў рэдакцыю адной франтавой газеты. Яна прабіла дзірку, зачэпіла бокам за нейкі жалезны выступ і высыпала ўсю сваю начынку і не магла ўзарвацца”* [2, с. 143].

Лісты Якуба Коласа перыяду Вялікай Айчыннай вайны напісаны на дзвюх мовах – беларускай і рускай. У допісе да М. Лынькова пісьменнік так тлумачыць зварот да рускай мовы: *“Пишу по-русски, чтобы письма скорее доходили”*. Былі часы, калі пісьмы на беларускай мове маглі ў некалькі разоў даўжэй ісці да адрасатаў, чым на рускай. Аднак для беларускага пісьменніка пытанне мовы было вельмі важным і прынцыповым. Менавіта на роднай мове ён хацеў звяртацца да сваіх землякоў і падтрымліваць іх у складаны час. Вялікім дасягненнем ён лічыў магчымасць выступаць на радыё па-беларуску: *“Мы тут дабіліся трох выступленняў на радыё ў месяц на беларускай мове”* [2, с. 43].

У пісьмах Коласа адлюстроўваецца яго клопат і перажыванні за адрасатаў і асабліва за сына Юрку, які з першых дзён вайны пайшоў на фронт і перапіска з якім перарвалася. У лістах да сяброў бацька вельмі часта згадваў сына, ён жыў надзеяй, што Юрка жывы, хоць і разумеў, што на гэта вельмі мала шанцаў.

Вельмі шчырай і эмацыйна насычанай стала перапіска пісьменніка са старэйшым сынам Данілам, у якой адлюстраваны ў тым ліку і падзеі вайны. Невялікія рэмаркі ў лістах сведчаць пра вострую зацікаўленасць пісьменніка ходам ваенных падзей: *“на Керчанскім паўвостраве немцы перайшлі ў наступленне”*; *“нашы войскі адступілі пад націскам ворага, у некалькі разоў прывышаючага на колькасці”*; *“наведамленні немцаў аб трафеях абвясняюцца, як хлуслівыя”*; *“на Харкаўскім кірунку нашы часці перайшлі ў наступленне і паспяхова прасоўваюцца наперад”*; *“на Ленінградскім фронце поспехі ў нас”* [1, с. 19]. Сынавы пісьмы-адказы нярэдка даволі разгорнутыя і вялікія: у іх згадваецца шмат імёнаў, даецца характарыстыка жыцця пасля пэўнага бою, абстрэлу: *“З самалёта добра відаць месцы разгрому нямецкіх войск. У многіх месцах ляжаць разбітыя нямецкія танкі, машыны, гарматы. Вельмі многа варонак ад бомб. Відаць, ім дасталося ад нашай авіяцыі”* [1, с. 47].

Вялікая Айчынная вайна паўстае фонам для зьяўлення асабістых перажыванняў Якуба Коласа. Праз перапіску пісьменніка можна атрымаць уяўленне пра падзеі з жыцця краіны краіны, што дазваляе ўспрымаць эпістальны класіка як дакументы ваеннага часу.

Такім чынам, эпістальную спадчыну пісьменнікаў варта разглядаць як адну з крыніц мастацкай дакументалістыкі. Пры даследаванні жыцця, дзейнасці, светапогляду гістарычнай асобы эпістальны паўстае адной з важных крыніц інфармацыі. Асабістая перапіска абавязкова ўключаецца ў зборы твораў і з’яўляецца часткай літаратурнай спадчыны пісьменніка. Гэта абумоўлена тым, што прыватная перапіска дазваляе рэканструяваць біяграфію дзеяча, вызначыць яго светапоглядныя пазіцыі, а таксама раскрыць дэталі гістарычных падзей.

Літаратура

1. “І бачу пройдзеныя далі...” : матэрыялы да 100-годдзя Д. К. Міцкевіча ; уклад. В. Міцкевіч. – Мінск : Кнігазбор, 2014. – 190 с.

2. Колас, Я. Збор твораў : у 20 т. / Я. Колас. – Т. 18 : Лісты (1908–1942) ; рэд. тома Т. С. Голуб, М. І. Мушынскі. – Мінск : Бел. навука, 2012. – 679 с.

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ